

რამაზ ნამიჭეიშვილი

პროფესიული საქმიანობა როგორც სისტემური ცოდნის რეალიზაცია

ეკონომიკური თეორია

ადამიანის ცხოვრება უზენაესი შემოქმედისადმი მიმბაძველობა, ხატისეულობა და პიროვნული სრულყოფადობისადმი მისწრაფებაა. შემოქმედებით პროცესებში ვლინდება პიროვნულ შესაძლებლობათა პოტენციალი და სწორედ აქედან გამომდინარეობს პიროვნების ინდივიდუალური არჩევანის ვარიაციები. თავისუფლების სწორი არჩევანის გაკეთება რომ საკმაოდ რთულია, ეს ჩვენ კარგად ვიცით არა მარტო წიგნებიდან, არამედ ყოველდღიური პრაქტიკული საქმიანობიდანაც. პიროვნული ორიენტაციის პროცესებში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს განათლებისა და პროფესიული სწავლების სახელმწიფო პოლიტიკა და მისგან გამომდინარე ნორმატიული სასწავლო პროგრამები. იმას, ვისაც ეს აქამდე, ჯერ კიდევ, ვერ გაუგია, ქვეცნობიერად მაინც სჯერა, რომ ადამიანი პროფესიულ ცოდნას სხვადასხვა დისციპლინების ათვისებით ღებულობს, რომლის იმპულსური საფუძველი თითქოსდა ცოდნისადმი მიდრეკილება ყოფილა. მაგრამ, ისიც ხომ უნდა ვიცოდეთ, რომ გაცნობიერებული სინამდვილე მარტო ადამიანის სწორ პროფესიულ არჩევანზე და მორალურ-ხნეობრივ პასუხისმგებლობაზე კი არ არის დამოკიდებული, არამედ იმ იმ წესსა და რიგზე, რომლის მიხედვით პროფესიული ცოდნა ტრანსფორმირდება აკადემიური დისციპლინების განსახედრული რაოდენობრივი მოცულობით, ლოგიკური მიმდევრობით, რაშიც თითოეულ დისციპლინას ერთმანეთთან რაოდენობრივი და ხარისხობრივი შეწონილობა გააჩნია. კერძო შემთხვევის გამო ეკონომისტის პროფესიაზე შევხერდეთ.

ჯონ სტიუარტი მილმა თავის დროზე აღნიშნა: ნაკლებსაგარაუდოა კარგი ეკონომისტი გახდეს ის, რომელიც ეკონომიკური ლიტერატურის გარდა არაფერს კითხულობს. მიღს ამის თქმის საშუალებას მისი მრავალმხრივი განათლება აძლევდა ეკონომიკის, სოციოლოგიის, ისტორიის, სახელმწიფოებრივი წყობის, ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივი ცნობიერების სხვა სფეროებში. გაცილებით შორს წავიდა ალფრედ მარშალი, რომელსაც წილად ხვდა ბედნიერება, თავისი მრავალმხრივი განათლების წყალობით, პირველი მეცნიერი გამხდარიყო ეკონომიკური მეცნიერების დამოუკიდებელ დარგად ჩამოყა-

ლიბებაში.

ალფედ მარშალის მრავალმხრივი განათლების განზოგადების საფუძველზე ჯონ კეინსმა გაააკეთა დასკვნა, რომ "ეკონომისტი ერთდროულად უნდა იყოს მათემატიკოსი, ისტორიკოსი, სახელმწიფოთმცოდნე, ფილოსოფოსი".¹ მეოცე საუკუნის თანამედროვეებმა კეინსის ამ ცნობილ თეზას მიამატეს ტექნოლოგიისა და და ფსიქოლოგიის რეაგენტები. ამით, ბუნებრივია, განისაზღვრა ეკონომისტთა მომზადების სასწავლო პროგრამის სავალდებულო დისციპლინათა კომპლექსი. მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ პროფესიული მომზადება მხოლოდ დასახელებულ საგანთა რაოდენობრივი სიმრავლით შემოფარგლება. ამ კითხვებზე პასუხებს ისევ ალფრედ მარშალთან ვპოულობთ: "რაც უფრო ნაკლებად მივეცემით სქოლასტიკურ კვლევა-ძიებას თემაზე-ეკუთვნის ესა თუ ის ღებულება ეკონომიკური მეცნიერების საგანს, მით უკეთესი. თუკი საკითხი მნიშვნელოვანია, მას მხედველობაში მივიღებთ ჩვენი შესაძლებლობების მიხედვით".²

მარშალის ამ ღებულებით არა მარტო მეცნიერ-ეკონომისტის თეორიული მოდელია მოცემული, არამედ პროფესიონალი ეკონომისტის ინტელექტუალური შესაძლებლობების გამოვლენისა და მისი პრაქტიკული რეალიზაციის მიმართულებებიც. ერგო კი უმეტესწილ "წმინდა" ეკონომისტს ბედნიერება დიდი ეკონომისტი გამხდარიყო მხოლოდ ეკონომიკური ცოდნის წყალობით? გამონაკლისი უმცირესობა რა მოსატანიია.

მაშასადამე, წინამდებარე მსჯელობებით მოცემულია არა მარტო ეკონომისტის თეორიული მომზადების მოდელი, არამედ მისი პრაქტიკული რეალიზაციის პირობები.

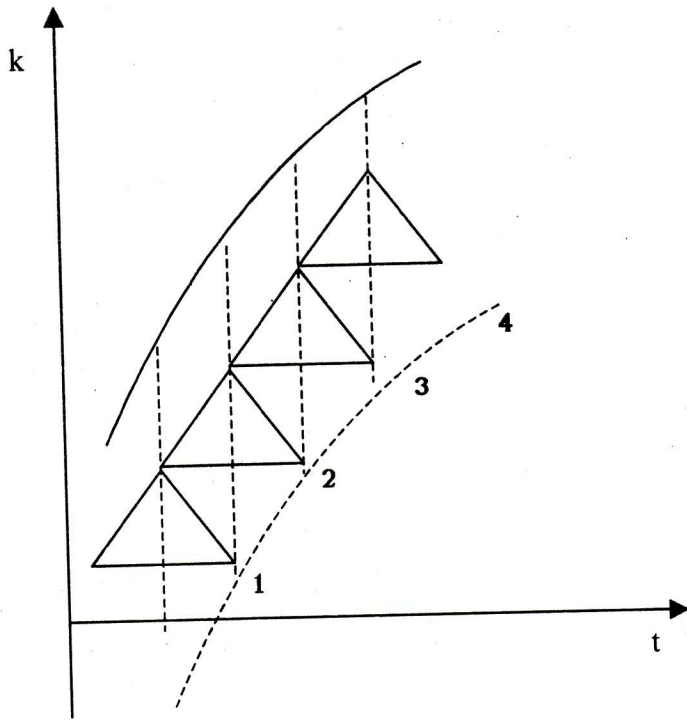
ხეითმოდანილი მასალები იმაზე მეტყველებს, რომ პროფესიული სწავლება ცნობილი აკადემიური დისციპლინების ნომენკლატურა, მათი მოცულობრივი, ხარისხობრივი შეჯერებულობა და მიმდევრობათა წესრიგია. ამის უფრო

¹ Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. I. М.: Прогресс. 1983, с. 11. მარშალის ფილოსოფიურ განსწავლულობაში ერთ-ერთი მისი საფუძველიან ცოდნასაც ვგულისხმობთ.

² იქვე. გვ. 84.

გაშლილი პანორამაა სწავლების სისტემათა მიმდევრობა მათი იერარქიის დონეთა შესაბამისად: ჩვილ ბავშვთა ასაკი, სკოლამდელი, დაწყებითი, არასრული, საბაზო, სრული საშუალო, პროფესიული, უმაღლესი პროფესიული და საუნივერსიტეტო და მისი შემდგომი განათლების ჩათვლით. სხვანაირად ეს არის პირამიდათა რიგი-პირამიდა იდეისა და მისი მა-

ტერიალიზაციის საფეხურებით ცოდნის დონეთა შესაბამისად. შიდაპირამიდული საგნობრივი წყობა გარეთ გადის სხვა მეორე პირამიდის ფუძედ და ეწყობა პირამიდათა მიმდევრობითი სისტემა. გამოდის, რომ ადამიანის ცხოვრება მისი ცოდნათა პირამიდების სიმრავლეთა გენერირებული სიდიდეა (ნახ. 1).

ნახ. 1. ცოდნათა პირამიდა ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით

1 - სკოლამდელი ასაკის ბავშვთა ცოდნის პირამიდა; 2 - დაწყებითი განათლების ბავშვთა ცოდნის პირამიდა; 3 - უმაღლესი განათლების ცოდნის პირამიდა; 4 - უმაღლესის შემდგომი ასაკის ახალგაზრდების ცოდნის პირამიდა.

ზემოთმოტანილი ნახაზიდან ლოგიკურია დასკვნა, რომ ერთმანეთის გვერდით უნდა დადგეს: სასწავლო პროგრამების პროექტირების ინტელექტუალობათა იდეური მოსაზრებების პირამიდათა რიგი ასაკობრივი ჯგუფების შესაბამისად. აქედან დასკვნა: ეკონომისტის მომზადების საგანთა პირამიდის სიმაღლის განსაზღვრულობა ეკონომიკური დისციპლინების სტრუქტურა, რომლებიც ტრანსფორმირებულია ისტორიული, მათემატიკური, ფილოსოფიური, სახელმწიფოთმცოდნეობის, ტექნოლოგიისა და ფსიქოლოგიის დისციპლინებთან. საგანთა პირამიდის შემავსებლებია ყველა საგანი, რომელიც ხელმისაწვდომია პიროვნული შესაძლებლობების მასშტაბებით. თუ უფ-

რო კონკრეტული ვიქნებით გამოვა, რომ პროფესიული სწავლების სისტემა სტრუქტურულია მასში არის ძირითადი, შემავსებელი, დამხმარე და ინტელექტუალური ერუდიციის ინგრედიენტები, რომელთა წყალობით სწავლების სისტემები მეტამორფოზას განიცდიან და ახალ სტრუქტურულ თვისებრიობაში გადადიან, რითაც ვლინდება ცოდნის სისტემათა მემკვიდრეობა.

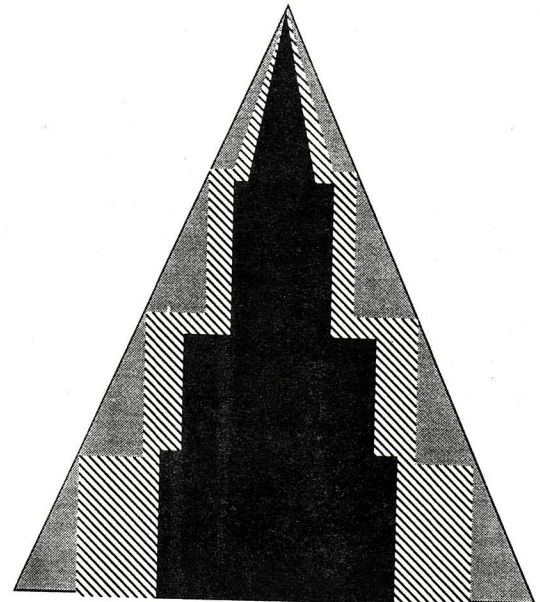
თუ ზემოთგამოთქმული თვალსაზრისით შეხედავთ ეკონომისტის მომზადების საგანთა საუნივერსიტეტო პროგრამებს, დაინახავთ, რომ მათ პირამიდული სტრუქტურული წყობა აქვთ. უმაღლეს სასწავლებელში პირადი 30 წლანი სამეცნიერო მოღვაწეობა გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ სტუდენტთა სად-

ლომო სამუშაოები, აბსოლუტური უმრავლესობის შემთხვევაში, ერთი რომელიმე საგნის, ან საუკეთესო შემთხვევაში 2-3 აკადემიური ცოდნის შედეგია. უკიდურესი იშვიათობაა სადიპლომო ნაშრომში იმ მათემატიკური, ფილოსოფიური, ფსიქოლოგიური, ტექნოლოგიური, ისტორიული, ფსიქოლოგიური და სხვა ფაქტების მოწვევლიება და განზოგადება, რომლის კურსის სტუდენტმა სწავლების სრული კურსის ათვისების პერიოდში გაიარა. აქ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირად სუსტია თვით საგნის ლექტორის ლოგიკური იმპულსები ბაზისურ დისციპლინებთან. მაგალითად, ეკონომიკის თეორიულ კურსს მათემატიკური ინტერპრეტაცია აკლია, რომლის გარეშე ის კონკრეტულობასა და სიხუსტეს მოკლებულია.

არასრულყოფილ პროცესებს სასწავლო დის-

ციპლინების ნუსხაში თავისი დადი და-ასვა იმ საგნების შეტანამ, რომლებიც ლექტორთა სამსახურში შენარჩუნების ინტერესებიდან გამომდინარეობს.³ ამიტომ ირღვევა არა მარტო საგანთა ლოგიკური მიმდევრობა, არამედ აკადემიური დატვირთვების მოცულობაც. მაგალითად, სასწავლო დატვირთვაში ეკონომიკური სპეციალობის მეოთხე კურსზე შეტანილია საბუღალტრო სამართალი, როცა წაკითხული არ ყოფილა არა მარტო ბუღალტერიის, არამედ სტატისტიკის საფუძვლებიც.

მართებულად მიგვაჩნია აიგოს ეკონომისტის პროფესიული მომზადების საგანთა ლოგიკური პირამიდა, რომელშიც საგნები ერთმანეთთან ლოგიკური მიმდევრობით, პროპორციულობითა და ურთიერთგანსაზღვრულობის მიხედვით განლაგდება (ნახ. 2).

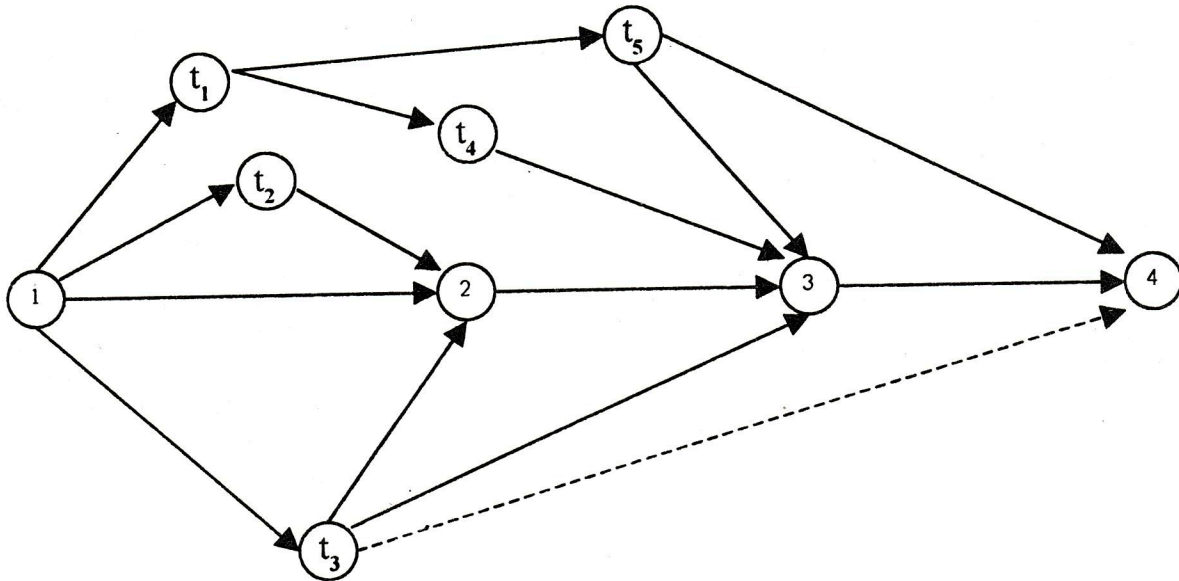
ნახ. 2. უმაღლესი განათლების სპეციალისტთა მომზადების საგანთა ლოგიკური პირამიდა.

პირამიდის ცენტრალური ვერტიკალური სტრუქტურა გამოხატავს ეკონომიკური საგნების ლოგიკურ მიმდევრობასა და რაოდენობრივ შეწონასწორებას; მომდევნო ნაწილი-ეკონომისტის სპეციალობის შემავსებელ საგანთა მიმდევრობას; სამკუთხედები-დამხმარე საგნების ლოგიკურ მიმდევრობას; ცარიელი ფიგურები-ინტელექტუალური ერუდიციის საგანთა "პარ-

ტიტურას".
სასწავლო პროცესის მართვის მიზნით კი უნდა ავაგოთ საგანთა ქსელური გრაფიკი, რომელშიც თვალსაჩინოდ წარმოჩნდება მთავარი და კრიტიკული გზები, დაძაბული და დაუძაბავი გზები. აქედან გამომდინარე, განსაზღვრული იქნება სახელმწიფოებრივი და პიროვნული ინსტიტუტების დიქტომია (სქემა 1).

³ არ გვესახება მართებულად ეკონომიკური სპეციალობების მეტისმეტი დიფერენციაცია, როგორიცაა ფინანსები და კრედიტი, მენეჯმენტი, ეკონომიკური სამართალი, საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები, ბუღალტრული აღრიცხვა და ა. შ. მართებულად მიგვაჩნია გასული საუკუნის 90-იან წლებში ქუთაისის ნიკო მუსხელიშვილის სახელობის სახელმწიფო ტექნიკურ უნივერსიტეტში ჩვენს მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკა. ეკონომიკური სპეციალობის სტუდენტები გადიოდნენ საგანთა განსაზღვრულ ჯგუფს, რომლის დაუფლების შემდეგ მათ საშუალება ეძლეოდათ გაეკეთებინათ სწორი არჩევანი ეკონომიკური თეორიის, მარკეტინგის, მენეჯმენტის, სტატისტიკის, ფინანსების, ბუღალტრული აღრიცხვისა და სხვა სპეციალობათა მიხედვით.

სქემა 1. უმაღლესი პროფესიის ეკონომისტთა მომზადების საგანთა ქსელური გრაფიკი.

სქემა 1. უმაღლესი პროფესიის ეკონომისტთა მომზადების საგანთა ქსელური გრაფიკი.

1, 2, 3, 4 - გამოხატულია უმაღლესი განათლების ეკონომისტ-ბაკალავრთა მომზადების მთავარი ანუ კრიტიკული გზა; 1, t₁, t₃, 4 - დაძაბული გზა, რომელიც კრიტიკულ გზას ავსებს და მასთან ერთად განაპირობებს ეკონომისტთა კვალიფიციურ ცოდნას; 1, t₃, 4 -ინტელექტუალური ერუდიციის საგნებია; t₃, 4 -ფიქტიურ კავშირს.

სქემა 1 საშუალებას მოგვცემს ავაგოთ და დავიცვაოთ ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სწავლების ციკლოგრამები და აქედან გამომდინარე, გასაქანი მიეცეს ინსტიტუციურ და პიროვნულ-ინტელექტუალურ შესაძლებლობების რეალიზაციას.